

Stolthet, fordom og en ydmyk Henrik

En kulturhistorisk analyse av kategorier, metaforer og
ugress¹

Solveig Myrstad Wøllo Egeberg

IKOS, Universitetet i Oslo
smegeber@uio.no

Abstract

This article discusses the metaphorical and conceptual understanding of weeds as a category of plants, a topic that is unexplored in humanities departments in Norway. The literary discourse surrounding the Norwegian agronomist and botanist Emil Korsmo from 1896 to 1931 is analysed. Using metaphors and descriptive terms, Korsmo defined an understanding of weeds as the dirty enemies of the farmer, to be eradicated at all costs. Although Korsmo's definition of a weed, «a plant you don't intend to grow here», acknowledges the relative and human nature of weed categorization, the relative identity of weeds are overshadowed by the metaphorical system of «weeds are polluted» and «weeds are enemies». In Korsmo's rethoric, weeds as untidy and unsightly, pathogenic, and dangerous plants are emphasized, while weeds as a category of plants shaped by humans, with possibilities for transformation and redefinition, are concealed. This article illustrates the consequences and power of categorising weeds through the plant *Blitum bonus-henricus*, which, despite being on the Norway's Red List of endangered species, is still perceived as a weed to be eliminated. The main argument is that the categorisation and linguistic metaphors used to order and make sense of the world, ultimately has material consequences.

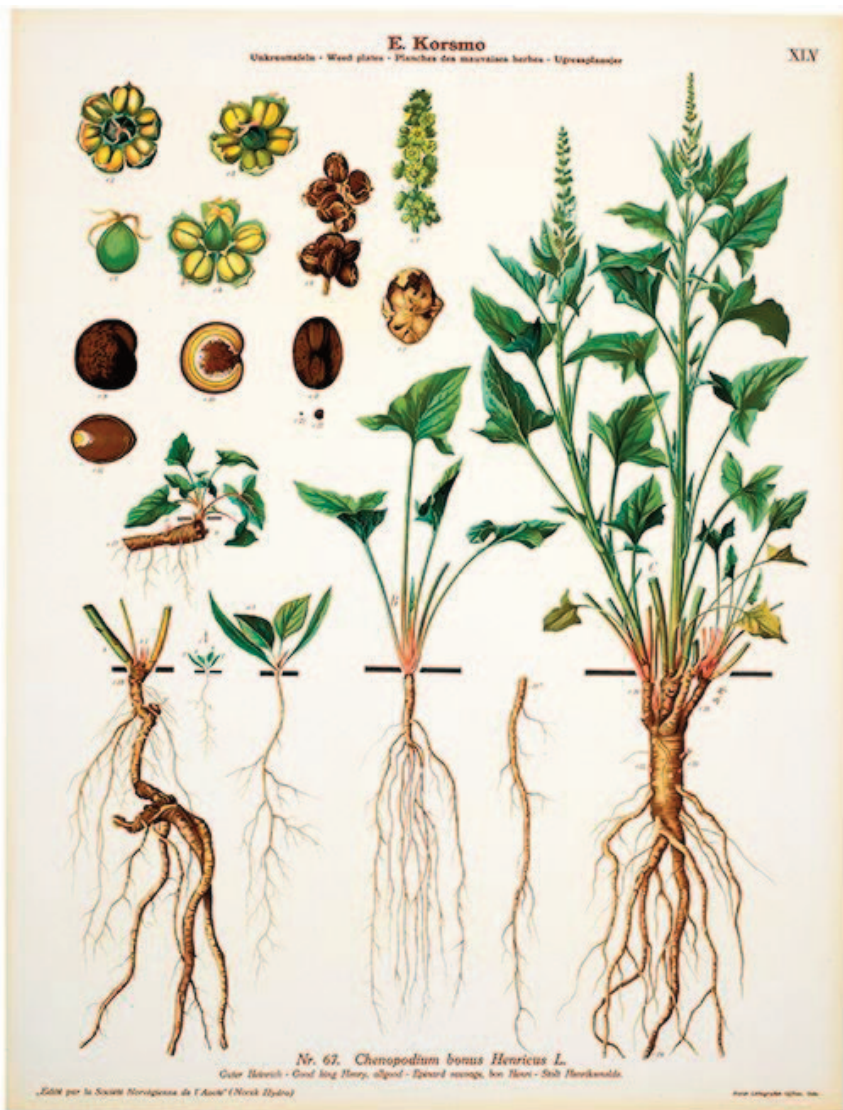
Keywords:

- weeds
- categorisation
- metaphor analysis
- Emil Korsmo

En venn fortalte meg nylig at hun som ansatt på Plantasjen stadig fikk spørsmål fra frustrerte kunder om hun kunne anbefale et ugressmiddel. Som god biolog spurte hun kundene om hvilke planter de ønsket å bli kvitt og hvilke de ønsket å beholde? De pleide da å se på henne med et forvirret blikk. Min venn forklarte til både sine

kunder og meg, at ugress ikke er ensbetydende med én gruppe planter, men brukes om planter med vidt forskjellige egenskaper som derfor krever ulik behandling. Til dette kunne kunden svare, enda mer irritert enn da de kom inn i butikken, at de helt enkelt ville ha noe mot de vanlige ugressene. Hun fortalte meg at av erfaring ville hun anta at

¹ Artikkelen er en omskrevet versjon av forfatterens bacheloroppgave i kulturhistorie ved UiO våren 2024.

Stolt Henrik. Fra Emil Korsmos ugressplansjer/NIBIO. Illustrert av Sara Mørk/Emil Korsmo. Hentet fra: https://www.plantevernleksikonet.no/media/images/organis-mimages/fullsize/Korsmo_nr_067_ret

kunden mente ugress som løvetann, krypsleie og balderbrå. Men hva med ugressplanter som Stolt Henrik – som både befinner seg i Plantevernleksikonet over skadegjørende arter og på rødlista over utrydningstruede arter?

I denne artikkelen undersøker jeg hvordan metaforer og språklige virkemidler former ugress som kategori og fenomen i fem bokutgivelser av ugressbiolog Emil Korsmo fra perioden 1896–1931. Konsekvenser og kraften av ugresskategorisering

eksemplifiseres med planten Stolt Henrik som til tross for plassering på rødlista over utrydningstruede arter fortsatt blir omtalt og oppfattet som et ugress som burde fjernes.

Ugress som tema

Ulike begreper og definisjoner har blitt brukt for å forstå ugress som både en naturvitenskapelig og kulturelt betinget kategori. Definisjonene av ugress er generelle og favner bredt, men til grunn for definisjonene ligger stadig en subjektivitet, i form av en *oppfatning* av en uønsket plante. Oppfatninger om ugressplantene uttrykkes gjennom språklige metaforer i Korsmos litteratur, og det er grunnlaget for disse metaforene jeg vil undersøke videre. Spesielt vil jeg se på hvilke språklige metaforer og metafor-systemer som anvendes i Korsmos ugresslitteratur, og hvordan disse kan sies å *virke på* ugressplantene. Metaforteorier av George Lakoff og Mark Johnson benyttes for å forklare hvordan metaforer fungerer. Den mest gjennomgående metaforen i ugresslitteratur er at 'ugress er urent', og denne skal jeg analysere ved hjelp av Mary Douglas' teoretiske rammeverk om det urene som noe som ikke er på sin rette plass. Jeg vil også undersøke metaforen 'ugress er fiende' og si noe om hvordan metaforene fører til materielle konsekvenser for plantene. Koblingen mellom Mary Douglas' teorier om grensekryssing mellom rent og urent og ugress som botanikkens syndebygg har interessert meg i lengre tid, og det var meg derfor en glede å knytte kjennskap til Anne Jorunn Frøyens avhandling fra 2022, «Fyll jorden og legg den under dere»: *Jordbruk, gift og natur i Norge fra 1875 til 1995*, hvor hun brukte nettopp Douglas, samt Lakoff og Johnson, i en grundig tekstlig analyse av hvordan norske «lærebøker, oppslags- og fagbøker for bønder, søkte å forme fenomenene gifter og natur

ved hjelp av ord, språklege vendingar og metaforar» (Frøyen 2022:119). Analysen som følger, er med andre ord inspirert av Frøyens metoder og analytiske apparat.

Min undersøkelse av ugress er kulturhistorisk, ikke naturvitenskapelig. Å undersøke ugress som en kategori som formes gjennom språklige virkemidler kan sies å inngå i en tendens i samtiden hvor naturvitenskapelige arbeider studeres gjennom humanioras teoretiske linser. Nylig etablerte fagfelt (som miljøhumaniora) har åpnet for forskning på natur, klima og miljø på tvers av faglige skillelinjer, og diskusjonen rundt antropocen som et begrep for menneskets tidsalder har gått på de fleste humanistiske fakultet de siste årene (Bangstad og Pétursdóttir 2021; Chakrabarty 2018). Plante- og ugressforskning var lenge forbeholdt biologer og agronomer, men i dag dukker det stadig opp nye og tverrfaglige arbeider som viser til sammenflettingen mellom planter og mennesker, natur og kultur. Som eksempler kan nevnes det tverrfaglige forskningsprosjektet mellom Naturhistorisk og Kulturhistorisk museum (UiO) *Mennesker og planter*² som undersøker menneskelig innflytelse på plantemangfoldet i Norge, og prosjektet *Gardening the Globe*³ ved UiB som utforsker hvilke historiske prosesser som har ført til en kontroll og kommodifisering av Skandinavias natur. Av ugressforskning finnes det fortsatt relativt få konkrete eksempler fra norsk humaniora, utover overnevnte Anne Jorunn Frøyens avhandling. Samtidig har det kommet flere arbeider fra naturvitere som løfter frem de kulturelt betingede sidene ved ugressene, eksempelvis ugressbiolog Arne Bylteruds «Ugrasforskningen gjennom 100 år» (1989: 97–114).

Hva er et ugress?

Før jeg tar fatt på undersøkelsen av den norske ugresslitteraturen til Emil Korsmo, vil jeg gjøre rede for noe av bakgrunnen for at ugress har vært gjenstand for debatt og uenighet – både i vitenskapen og i skjønnlitteraturen. For hva er egentlig et ugress? Giftige bulmeurt, sjenerende hundekjeks, alminnelige løvetann, sjeldne Stolt Henrik? Ifølge Store norske leksikon er ugress «uønskede planter, eller planter som gjør skade på en eller annen måte, og som man derfor ikke liker å ha stående der de er» (Fykse 2020). Dette virker enkelt nok, men går vi noen steg videre ser vi at temaet fort blir mer komplisert. Det skal godt gjøres å etablere ugress som en kategori innenfor botanikkens taksonomiske system, ettersom plantenes rolle og egenskaper som nettopp ugress forandrer seg mellom ulike voksesteder, til ulik tid, og for folk med ulike mål. Dette betyr likevel ikke at ugress har unngått all form for klassifisering. Mye blekk og papir har blitt brukt, særlig de siste 150 årene, på å definere hva ugress er. Blant de som har engasjert seg i debatten finner vi flest biologer, økologer og agronomer (det er liten interesse innenfor humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag). Å gi en presis definisjon av et relativt begrep som ugress kan nok ha frustrert naturvitere, som helst opererer med objektive og avgrensede begreper (Holzner 1982:3). Nettopp på grunn av sin relative karakter er ugresset en ypperlig kandidat for kulturhistorisk undersøkelse. En grensekryssende, kulturelt ladet, og virkningsfull aktør i verden; det er mange spørsmål å stille til ugressene.

En årsak til at ugress er blitt en endeløs diskusjon i naturvitenskapelig litteratur er den subjektive og følelsesmessige bak-

2. <https://www.nhm.uio.no/forskning/prosjekter/mennesker-og-planter/index.html>

3. <https://gardening.w.uib.no/about/>

grunnen for denne typen kategorisering. På norsk får vi ordet ugress ved å kombinere ordet gress med det negative prefikset u-, for å understreke at en plante er *uønsket* (samme prefiks finner vi i ord for 'forferdelige' dyr og mennesker: udyr og umennesker). Tyskland fylles opp av 'unkraut', franskmennene plages med sine 'mauvasive herbe', og spanjolene med sine 'mala hierba' (Holzner 1982:3). Disse ordene røper ingenting om plantens iboende egenskaper, men sier mye om våre holdninger knyttet til dem.

Definisjonene av ugress er i sin essens antroposentriske i det at de setter menneskers behov i sentrum. Det er på grunn av bondens, gartnerens og skogvokterens behov for kontroll over sine områder at ugresskategorien har oppstått. En annen årsak til at ugressene vanskelig lar seg definere er at når vi mennesker har underlagt oss større og større landområder har vi kommet i konflikt med flere og flere planter, som dermed har blitt oppfattet som ugress (Wells 1978, i Holzner 1982:3). Historiker Keith Thomas beskriver i boka *Man and the Natural World* hvordan det ikke bare var økonomiske grunner til å utvide kulturlandskapet i tidlig moderne tid, men også moralske. I 1600-tallets England var kultivering av naturen et moralsk imperativ. Gud hadde gitt mennesket jorden for at han skulle kultivere og forbedre den (Thomas 1984:255). Agronomen Arthur Young hadde på 1700-tallet sagt at han ønsket å kultivere kongerikets «ødeland» og «dekke det med nepe, mais og kløver, i stedet for lyng, torn og bregne» [min oversettelse] (Thomas 1984:255). Førstnevnte planter representerte sivilisasjon og kultur, og sistnevnte planter representerte en 'forfallet natur' (Thomas 1984:255).

Ugress har som sagt ikke unngått all form for klassifisering. Selv om det er bred enighet om at ugress i utgangspunktet er en

subjektiv og ikke-vitenskapelig kategori finnes det flere definisjoner som tar i betraktning mange av de vanligste ugressenes felles egenskaper. Økologer har foreslått å definere ugress som planter som drar nytte av menneskelige endringer i landskapet (Clayton 2003:304). Mange av de vanligste ugressene i åker og eng er planter som foretrekker lyse, åpne landskap, og dermed nyter godt av de endringene jordbruksamfunn har ført med seg (Clayton 2003:305). Denne definisjonen fungerer godt på de 'klassiske', agrariske, ugressene, men sier lite om egenskapene til ugress i vann, skog eller hage. Redaktør av boka *Biology and Ecology of Weeds*, økolog og botaniker Wolfgang Holzner, mener at ugressenes viktigste økologiske egenskap er deres konkurransedyktighet. Videre sier han at en kombinasjon av en subjektiv og en økologisk definisjon er den som best kan beskrive alle ugress, og foreslår følgende: «Ugress er planter som er tilpasset menneskepåvirkede habitater og som der kommer i konflikt med menneskers aktiviteter» [min oversettelse] (Holzner 1978:13).

Stolthet og skam

At ugress er en kategori blant plantene, virker å være åpenbart i den biologiske ugresslitteraturen. Diskusjonen om ugress ligger kun i *hvordan* plantene burde kategoriseres, ikke om *hvorfor* en slik kategorisering i utgangspunktet er nødvendig. I artikkelen *Wonderful Weeds*, referert i Dwyer (2011:82), skriver Frank Ronan at «ugress er planter som trives uten noen som helst hjelp fra oss, som ikke krever vår innblanding. *Det* er fornærmelsen, og grunnen til at vi avskyr dem; ugress er planter som skader vår stolthet» [min oversettelse]. Jeg vil også hevde at ugressene skader vår stolthet simpelthen ved å vokse på et sted vi ikke har gitt den tillatelse til å vokse. De tar seg frem blant kultur-

planter og prydvkster, med en selvfølgelig letthet, i det øyeblikket vi snur oss vekk fra plenen eller åkeren, og utfordrer vår tanke om at vi har kontroll over, og 'eier', landskapet. Filosof og hagehistoriker John Dwyer (2011:82) mener at den sterkeste følelsen i møte med uønskede planter er frykt. Frykt for å miste kontroll og frykt for skadene vi tenker de kan utgjøre.

Følelser om ugress, både skam, frykt og såret stolthet uttrykkes flere steder i skjønnlitteratur og poesi. Med Shakespeares (2017, akt I scene II:30) penn ble ugress brukt som en metafor for vemmelse når Hamlet uttrykker sine følelser om «denne usle verden»: «Fy! Den er en ustelt have, overgrodd av ukrutt, beseiret av en rå, robust natur». Den forsømte hagen rundt ham, hvor vekster sprer seg uhemmet, er så utholdelig at Hamlet vurderer å ta sitt liv. Mindre kraftfullt er det ikke når Johan Falkberget (1919:78) i *Fimbulvinter* beskriver at «hatet var som det giftigste ugras». Henrik Ibsen (1877:11) brukte også ugress som en metafor for forurensing og umoral når Adjunkt Rørhund i *Samfundets Støttesier* «Vel vokser her ugræs mellem hveden her også, desværre; men det stræber vi da redeligt at luge op så godt vi formår». Selv om sitatene over er hentet fra litterære verk skrevet i ulike kontekster kan de si noe om de forestillinger som knyttes til naturen og til ugressene. De virker å være enige i at «Det gælder at holde samfundet rent» (Ibsen 1877:11), og at i ugress er det en metaforisk motsats til det rene.

Denne artikkelens empirisk materiale baserer seg på utdrag fra fem utgivelser av ugressbiologen Emil Korsmo i perioden 1896–1931. Utgivelsene er *Ugræs i Ager og Eng* (1896), to utgaver av *Kampen mod Ugræsset* (1906 og 1911), *Ugress i nutidens jordbruk* (1925) og *Ugrassaki* (1931). Analysen baserer seg på Korsmos generelle

syn på og definisjon av ugress i hans første utgivelse fra 1896, og på spesifikke beskrivelser av ugressenes skadevirkning og foreslåtte tiltak mot dem i de øvrige utgivelsene.

Emil Korsmos kamp mot ugresset

Emil Korsmo er den mest innflytelsesrike av ugressforfattere i Norge. Han var statens rådgiver i ugressspørsmål mellom 1913 og 1920, og ga ut flere opplysningsverk til norske bønder og landbruksstudenter i perioden 1896–1955 (Bylterud 2024). De tekstlige kildene er indikasjoner på etablerte forestillinger om ugress i det norske jordbruket i perioden 1896–1954, men det er verdt å nevne at bøndenes stemmer er underrepresentert i kildematerialet. Kildene er lærebøker og opplysningsverk som snakker på vegne av natur, kulturplanter, ugress, og bønder. I tillegg snakker de på vegne av forfatterens egne, og andre lærebokforfatteres, forestillinger om ugress. Selv om Korsmo ikke hadde examen artium, oppnådde han en karriere innen akademia, utdanningsinstitusjoner og statlige organer (Bylterud 2024). Kildene kan dermed sies å være et uttrykk for jordbruksvitenskapens forestillinger og de etablerte sannheter om ugress. De er i mindre grad et uttrykk for hva bønder og andre deler av folket har tenkt om ugress og ugressplanter.

Korsmo var den første til å studere og skrive om ugress i norsk sammenheng, og han er å regne som en pionér i ugressbiologien (Bylterud 2024). I perioden 1896 og 1954 skrev han hele ni utgivelser om ugressenes biologi og anbefalte metoder for fjerning (eller 'bekjæmpelse' og 'udryddelse' som Korsmo selv sa). Han gjorde seg særlig bemerket i inn- og utland for sine ugressplansjer, tegnet av tre kunstnere etter Korsmos instruksjoner. Plansjene var unike i sin tid for det nøyaktige arbeidet med å illustrere plantenes rotsystem. Illustrasjonene av

plantenes over- og underjordiske deler var en del av opplysningskampanjen rettet mot bønder. Korsmo (1896:1) mente problemene med ugress skyldes bøndernes manglende kjennskap til artenes «udseende og levevis, vedligeholdelse og formering». Bønderne trengte kunnskap ikke bare hvor plantene vokser, men *hvordan* de vokser og sprer seg. Korsmo var den første til å klassifisere ugressene etter biologiske egenskaper. Han delte dem inn hovedgruppene i frøgress og rotuggress. Frøgress ble videre inndelt i ettårige og toårige, og rotuggress i flerårige arter etter formeringsmåter (Korsmo 1896:6). Korsmos klassifisering av ugress i ulike grupper med egenskaper som skiller seg fra kulturplantene, tydeliggjorde skillet mellom kulturplanter og ugress.

I utgreiinga om hvilke planter som i første omgang skulle omtales som ugress har Korsmo fattet seg korthet. Definisjonen hans av ugress finner vi i den første utgivelsen, *Ugræs i ager og eng*, fra 1896: «Ved ugræs forståar man alle de paa dyrket mark optrædende planter, som man ikke tilsigter at have der» (1896:2). Definisjonen er generell og åpenbart subjektiv for den som «tilsigter» noe med jorden framfor seg. Videre skriver Korsmo (1896:2) at «en og samme plante kan forekomme som ugræs paa et sted, medens paa andre steder dyrkes som nyttevekst; eller samme plante kan paa et og samme sted tjene som kulturplante det ene aar og næste aar optræde som ugræs». Her er det verdt å påpeke et par ting. For det første avgrenser Korsmo sin diskusjon seg til de jordbruksrelaterte ugressene. Han henvender seg til 'landmend', altså bønder, som dyrker jorden og gir videre råd om hvordan de kan kontrollere veksten av ugress i åker, eng og beitemark. Ugress i form av 'stygge' vekster i hage, vannuggress, eller noen ekvivalent til de uønskede planter vi i dag omtaler som fremmedarter, nevnes ikke. For det

andre anerkjenner Korsmo at ugress er en subjektiv og relativ kategori, men han avfeier problematikken med å si at en videre drøfting ikke vil tjene hans formål fordi «den vilde ikke derved vinde noget i værdi for den praktiske landmand». Han sier han derfor kun vil ta for deg de «utvilsomme ugræs» (Korsmo 1896:2).

Stolt Henrik – det gode ugresset?

Melde-arten Stolt Henrik (*Blitum bonus-henricus*) er et eksempel på ugressenes ubestemmelige og ofte tvetydige karakter. På tysk heter den *Guter Heinrich*, og på engelsk *good king Henry*. Artsnavnet *bonus-henricus* låter også positivt. Den norske betegnelsen 'stolt' sikter nok ikke til hovmod, men ifølge NAOB til plantens rankhet. Planten er kjent for mange gode og nyttige egenskaper, både som matplante og legemiddel for dyr og mennesker. Noen kaller den fattigmannsarparges, andre sier Henrikspinat, og både blader og stengler kan brukes som grønnsak, og i likhet med den nært beslektede quinoaen er frøene svært næringsrike (Asdal 2011). Stolt Henrik ble innført til Norge, muligens så tidlig som i middelalderen, som lege- og matplante (Lagerberg m.fl. 1952, i Artsdatabanken 2021). Stolt Henrik ble lenge dyrket som matplante i Europa, men ble mindre populær utover 1700-tallet og er i dag gått ut av kommersiell produksjon (Asdal 2011; Sjursen 2021). Likevel, Lucaj og Szymanski, referert i Asdal (2011), dokumenterte salg av Stolt Henrik på marked i Polen i 1954.

Planten er altså en innført fremmedart, men ettersom den etablerte seg i Norge før grenseåret 1800 ble den i 2021 rødliste-vurdert av artsdatabanken. 1800-tallsgrensa er en grense som artsdatabanken bruker for å avgjøre om fremmede arter skal risikovurderes eller ikke (Artsdatabanken 2023). Denne konstruerte grensa for å skille mel-

lom ulike naturer er i seg selv et interessant tema å diskutere ut ifra et humanistisk teoretisk perspektiv, men det faller utenfor fokusområdet for denne artikkelen.

Til tross for nyttige egenskaper er Stolt Henrik klassifisert og omtalt som et ugress. Stolt Henrik klassifiseres etter Korsmos system som et flerårig stedbundet ugress. I første utgivelse i 1896 skriver Korsmo (1896:49) om meldeslekten generelt: «Af slegten *Chenopodium* optræder enkelte arter som ugræs [...].», men nevner kun meldestokk og svinemelde som konkrete eksempler. Det er først i *Ugress i nutidens jordbrug* fra 1925 at Stolt Henrik listes opp eksplisitt som ugress. Det fremgår ikke en diskusjon om *hvorfor* den er for ugress å regne, annet enn den implisitte antagelsen at den vokser på kulturjord hvor den ikke er dyrket med intensjon. «Denne ugressart forekommer på dyrkede steder [...] gjennom Europa», skriver Korsmo (1925:368), men unnlater å si noe om at Stolt Henrik i lang tid faktisk har blitt dyrket med intensjon, som matplante i Europa. Korsmo peker ikke på en sammenheng mellom at Stolt Henrik «optræder» og «forekommer» som ugress og menneskelige handlinger, men antyder at ugresssegenskapene henger sammen med plantens «kraftige' stengel», «lange pelerot», og hvor den i dyrket mark «tar stor plass, skygger og stenger for grøden» (Korsmo 1925:368). Stolt Henrik nevnes også i Korsmos senere utgivelser, og planten ble illustrert i ugressplansje nr. 45 (se figur 1, s. 76). Ved å skrive om meldeslekten generelt, Stolt Henrik spesifikt, og utgi en illustrasjonsplansje av Stolt Henrik, stadfester Korsmo Stolt Henrik som en av disse 'utvilsomme ugress'.

Ugressbiolog Helge Sjursen (2021) skriver i Plantevernleksikonet at arten «opptrer som ugras i hager, parker og beite, men er ikke noe vanlig.» Noe nærmere begrunn-

else av ugress-kategoriseringen gis ikke. At Stolt Henrik *opptrer* som ugress, høres ut som noe objektivt og udiskutabelt. Stolt Henriks rykte hviler tilsynelatende kun på hvor den vokser, og de nyttige egenskapene kan ikke veie opp for tendensen til å opptre på *feil* sted. Det kan dermed virke overraskende at Stolt Henrik i dag vurderes som nær truet av Artsdatabanken, og dermed havner på Norges rødliste (Artsdatabanken 2021). Under avsnittet «utbredelse i Norge» nevner Sjursen (2021) at Stolt Henrik vurderes som nær truet i norsk natur, før han like nedenfor anbefaler mekaniske og kjemiske bekjempelsesmetoder for samme planten. At Stolt Henrik både kan være ugress og rødlista, som både skal bekjempes og beskyttes, setter fingeren på det paradoksale ved ugressene.

Lakoff og Johnson – kategori og metafor

For å undersøke hva språk, og spesifikt språklig kategorisering og metaforer gjør med ugressplantene, vil jeg anvende metafor- og kategoriteorier av professorene i kognitiv lingvistikk George Lakoff og Mark Johnson. Språklige metaforer henger, ifølge dem, sammen i kulturspesifikke og koherente system av tanker, verdier og ideer (Lakoff & Johnson 2003, 140; Frøyen 2022, 52). Vi opplever og forstår verden rundt oss både gjennom *individuelle* ting, og *kategorier* av ting, og dermed behandler vi kategorier som noe som eksisterer i seg selv, sier George Lakoff (1987:9). Endres måten vi oppfatter kategorier på, endres også vår forståelse av verden (Lakoff 1987:9). Avhengig av hvilken definisjon av ugress som ligger til grunn for en slik kategorisering, vil forekomst av Stolt Henrik påvirke hvordan både planten selv og området hvor den vokser oppfattes. Kategorisk forståelse avgjør om vi ser på planten som riktig eller feil, området som utmark eller innmark, ryddig eller i uorden.

I boka *Metaphors we live by* skriver Lakoff og Johnson (2003:34) om hvordan vår forståelse av konsepter og fenomener, uttrykt gjennom metaforer, kan ha både praktiske og materielle konsekvenser. Deres kjente eksempel er metaforen 'krangel er krig'. At krangling omtales i vestlig kultur med krigsrelaterte termer som angrep, forsvar, tape og vinne, mener Lakoff og Johnson (2003:4) avgjør hvordan vi opptrer når vi krangler. Hadde metaforen vært 'krangel er dans' ville nok mange krangler utspilt seg ganske annerledes (Lakoff og Johnson 2003:5). Språket omkring ugress er også ofte fiendtlig ladet. Gjennom ord som kamp, krig, bekjempelse og invasjon blir det dannet en metafor om at 'ugress er fiende' i Korsmos litteratur.

Lakoff og Johnson (2003:10) sier at metaforer fungerer på sitt objekt ved å systematisk fremheve noe, og skjule noe annet. Metaforene gjør oss da i stand til å fokusere på ett aspekt ved et konsept, og ignorere andre aspekter som er uforenelige med metaforen. Metaforen 'ugress er fiende' tillater oss å se Stolt Henrik som ødeleggende og farlig, samtidig som den hindrer oss i å se på planten som en verdifull nyttevekst. Ettersom ugress er en kategori som vanskelig lar seg avgrense og stadfeste helt konkret, blir metaforene særlig virkningsfulle verktøy for å gjøre dem forståelige. Metaforene fungerer på ugress ved å gjøre de abstrakte aspektene ved dem tilgjengelige for oss i menneskelige termer, som sammenlignbare med kulturelle konsepter om urenhet og fiendskap. Personifisering eller sammenligning med andre metaforiske konsepter fører også til at metaforen forstås med et tilhørende handlingsmønster. Metaforene legger altså rammer for hvordan vi skal møte ugresset og hvordan vi skal handle overfor det (Lakoff og Johnson 2003:34).

Urent ugress

Med Korsmos (1896:2) definisjon av ugress som «[...]planter, som man ikke tilsigter at have der», kan ugress sammenlignes med Mary Douglas' (1997:50) konstatering om at skitt er noe som ikke er på sin rette plass (dirt is matter out of place). Douglas' definisjon av skitt har to betingelser: at det finnes et sett av ordnede forhold og et brudd på denne ordenen. Douglas (1997:51) sier at «der det finnes skitt, finnes det et system». Med botanikkens systematiske klassifisering av planter, og en definering av og et ønske om å kontrollere hvilke planter som vokser hvor, har dermed kategorien ugress blitt et uunngåelig biprodukt. Med andre ord, der det finnes rene kulturplanter, finnes det urene ugress. I sin sosialantropologiske klassiker *Rent og Urent* beskriver Douglas hvordan kulturell og symbolsk orden etableres i form av kodifisering og institusjonalisering i kollektive symbolske strukturer (Solheim 1997:10). Hun tar utgangspunkt i kulturelle og sosiale oppfatninger om skitt, sykdom, smitte og hygiene, og bruker disse for å beskrive hvordan vi inngår i symbolske ryddeprosesser for å markere grenser mellom det rene og det urene. Det rene refererer her til det som holder seg til sine tildelte kategorier, og det urene til det som flyter over grensene. Eller sagt med ordene til Jorunn Solheim (1997:11) i forordet til den norske utgaven fra 1997: «Det urenes essens er *ubestemmelighet* – det som ikke passer inn i mønsteret – det uklare og formløse som lager kluss i kategoriene og som må elimineres eller omformes for å opprettholde kulturens eget klassifiseringssystem».

Ugress har åpenbart noe ubestemmelig, uklart og formløst ved seg. Det er en kategori som vanskelig lar seg avgrense, den flyter og endrer seg ut ifra tid og sted og personlige oppfatninger. De planter som kalles ugress er også ubestemmelige i det at de ikke

holder seg til en vegetasjonstype eller økosystem, og de endrer identitet ut ifra hvor de vokser og hvilke mennesker som møter dem. De er uforutsigbare, med sine ofte effektive spredningsmetoder, og kan dukke opp nesten hvor som helst. Ugresset er også planter som ikke holder seg til naturens og kulturens områder, slik vi gjerne ønsker oss at de er avgrenset. Med en idé om kulturområder som et område hvor mennesker har kontroll, og naturlige områder hvor alt vokser fritt, så blir ugress noe som lager kluss i kategoriene. Stolt Henrik kan for eksempel både dyrkes med menneskelig intensjon i kulturjord, og derfra spre seg til områder den ikke er ønsket og dermed krysse grensen mellom kulturplante og ugress.

Ugress kan sies å være en kategori vi bruker for å beskrive flere planter som bryter med et vant mønster. Douglas (1997:51) skriver at «Hver enkelt av oss skaper en stabil verden ut ifra et kaos av vekslende inntrykk, en verden der gjenstander har former som vi kan kjenne igjen, er plassert i rommet, og har varighet». Ugresset blir i så måte en som trenger inn i områdene, og forstyrrer kategoriene eng, åker og hage. En Stolt Henrik i åkeren eller hagen kan vekke frustrasjon fordi den forstyrrer evnen til å gjenkjenne en åker eller hage. At planten vokser et sted vi ikke har tillatelse til, gir et hint av kaos i en ellers pent organisert verden. I forlengelse av dette har da luking av ugress og rydding av marken ikke bare en praktisk, men også en symbolsk betydning. Luking kan tenkes å handle om et behov for å få fotfeste i den verden vi lever i. Eller, sagt på en annen måte, et behov for å holde en slags kontroll over omgivelsene. Eliminasjon eller omforming blir svaret på å opprettholde systemet, og mye penger og krefter har blitt og blir fortsatt brukt på å bli kvitt ugress. Omforming kan for eksempel skjje

gjennom å vektlegge Stolt Henriks positive egenskaper istedenfor de negative, slik at vi ikke lenger anser det for å være et ugress.

Renhold, sykdom og skam

Hvordan kommer metaforen 'ugress er urent' til uttrykk gjennom Korsmos språk? Som nevnt over blir ugress definert av Korsmo (1896:2) som en plante som vokser der vi ikke ønsker at den skal vokse, altså er ugresset «out of place». Som beskrevet over med Mary Douglas' perspektiver, er det urene en grensekrysser som utfordrer det rene. Altså, der vi snakker om noe urent, snakker vi også om noe rent. Med metaforen 'ugress er urent' er det motsetningen mellom rent og urent i kulturlandskapet som fremheves, andre perspektiver skjules. Både forestillingene om en 'ren' jord og 'urene' planter og jord uttrykkes i Korsmos tekster.

Ifølge Frøyen (2022:158–160) uttrykte Korsmo en tydelig bekymring for smitte og sykdom i kulturlandskapet. I 1911 ble ugress knytta til sykdom i underkapittel-titelen «Ugræsset som medvirkende årsak til insekt og soppskader» (Korsmo 1911:30). Ugresset ble sagt å tjene skadedyr og soppvekster, de som angriper nyttevekstene, og språket hadde en klang av forræderi og illojalitet. Om melde-arter generelt skrev Korsmo (1911:30) at de aler opp skjoldbiller som kan ødelegge kulturvekstenes bladverk, og en Stolt Henrik ble da seende ut som en ødeleggende fiende. Ugressene la til rette for skadedyr og sykdom, og de ville «skygge for de dyrkede planter og saaledes berøve dem lys» og «rane til sig en hel del av den næring, og den fugtighet, som ellers vilde kommet kulturplantene tilgode» (Korsmo 1911:9). Ugress kunne altså både føre med seg smitte og i kraft av sine negative egenskaper være et smittestoff i åker og eng. Smittemetaforene fremhever også ugressets grenseoverskridende egenskaper på

to måter: ugresset er en vertsororganisme for sykdom som krysser grensen mellom frisk og syk jord, og ugresset sprer seg utover områder hvor den ikke er velkommen og krysser grensen mellom en ordnet og ren, og en uordnet og uren jord.

Sammenligning av ugress med sykdom og smitte vekker sterke følelser og assosiasjoner. Frøyen har også påpekt at oppdagelsen av bakterien som sykdomsbringene på 1800-tallet gjorde, ifølge Mary Douglas (1997:50, etter Frøyen 2022:159), «at det er vanskelig å tenke på skitt uten samtidig å tenke på sykdommer og smitte». Ved å koble sammen ugress med sykdom og smitte, ble det forstått at bonden måtte holde godt renhold av jorda for å unngå forurensing av smittestoff og smittebærere, som ugress. Når Korsmo (1925:33) kaller ugressene for bærere eller tjenerne av «besværlige sykdomsangrep», aktiveres også et symbolsk system som skal få bonden til å ville ta avstand fra, og ta knekken på, sykdommen. Er ugress en sykdom så blir det logisk at ugresset må kureres med en passende medisin. Det symbolske begrepsapparatet om ugress, skitt og smitte inngikk i Korsmos tekster i moralske imperativ for å få bøndene til å handle rett etter prinsippene: Ugress er urent, som fører med seg sykdom og smitte, og det eneste riktige er å bekjempe ugressvekslene (Frøyen 2022:160).

Dersom ugress er skittent, så er fraværet av dem renhet. I *Kampen mot ugræsset* argumenterer Korsmo (1911:7) for en omlegging av jordbruket for å nå målene om større avkastning slik: «Som et overmaade vigtig, ja som et grundlæggende led inden denne omlægning kommer spørgsmaalet om *jordens renhold*, og ugræssets bekjæmpelse kan derfor ikke længer skyves tilside som noget mindre væsentlig i det moderne rationelle jordbruk».

I *Ugræs i ager og eng* beskriver Korsmo (1864:4) hvordan frøene skal renses før set-

ting, at jorda bør være ren, og at ugress bidrar til «forurensing af grøden». Et ryddet og ordnet kulturlandskap er rent, og står i motsetning til et tilskitnet, forurenset og urent landskap hvor ugressene vokser. «Renholdelse av markerne» var viktig for jordens produksjonsevne av «nyttig plantebestand», skrev Korsmo (1911:9) i 1911, og i *Ugress i nutidens jordbruk* fra 1925 skrev han om et 'fullt', 'godt' og 'strengt' renhold (1925: 109, 191, 616). Renhold blir her et synonym med fjerning av ugress. Assosiasjoner vi har til renhold og viktigheten av sanitet kobles sammen med begrepene om ugress, og forsterker betydningen av ordene. Idealet om en ren kulturmark fremstilles av Korsmo som ubetinget, og bonden måtte følge godt med så ikke ugresset kom og skitnet til (Frøyen 2022:156). Ugresset ble skildret som den klare motsetning til en ren og frisk jord. Ugresset ville fylle opp matjorda med røtter og opptre som «snyltere» som ville «forgifte grøden», «forringe grøden både som bruks- og handelsvare», og sist, men ikke minst, «skjemme eiendommens utseende» (Korsmo 1925:IIIV). Her fremstilles ugress som både noe ondt, og noe som er skamfullt å ha på sin eiendom. Ugresset førte skam over bonden fordi det vitnet om noen som ikke kunne ta skikkelig hånd om marken. Frøyen (2022:160) har pekt på hvordan lærebøker i jordbruksfaget på 1900-tallet, inkludert Emil Korsmos, inneholdt moralske imperativ for å få bøndene til å handle riktig: Bonden *burde* holde marken ren, og «skjærpe sansen for vigtigheden af at holde sin ager og eng saavidt mulig fri for ugræs» (Korsmo 1896:5).

Fiendskap og krig

Korsmo beregnet at det årlige tapet i det norske landbruket som følge av ugress lå på 18 millioner kroner, som i dagens valuta tilsvarer i underkant av 1,4 milliarder kroner

(Korsmo 1911:9; Norges Bank). Med tallmessige bevis gjorde Korsmo ugressproblemet konkret, og dette var med på å rettferdiggjøre de drastiske tiltak som skulle settes i verk. Språket i Korsmos tekster fra tidlig 1900-tallet tydeliggjør ugress som en plage ved hjelp av metaforer om at 'ugress er fiende'. Denne metaforen, samt 'ugress er urent' hang sammen og forsterket hverandre, men fungerte også på ulike måter. Bonden sto overfor «kampen mot ugræsset» og «ugræsskrigen» (Korsmo 1906:22), og utsagn om at det foregikk en krig mot ugresset la til rette for en forståelse av ugress som noe bonden kunne vinne over. Korsmo (1906:22) oppmuntret alle bønder til handling fordi han så det slik at «Ugræsskrigen i det Store og Hele ikke vil føre til Seir, med mindre Hovedkampen til Stadighet føres af Jordbrugerer selv». Bøndene sto på den ene siden, og ugresset på den andre.

Metaforen 'ugress er fiende' er en krigsmetafor som spiller på krigens metaforiske rammeverk for å gjøre ugressene forståelige som fenomen og konsept. Korsmo (1906:23) ønsket å vekke interesse for ugressaken: «Fra Interesse søger man over til Forstaaelse, gennem Forstaaelse vækkes Initiativ og videre derigjennem Forberedelse til Handling». Korsmo forsøkte med et krigsinspirert språk å *mobilisere* bøndene til å ta *våpnene* fatt og *bekjempe fienden*. Ord som kamp, krig, bekjempelse og seier la også føringer for riktig handling. Bonden ble oppfordret til å holde åkeren og såvaren sin ren (Korsmo 1931:41, 59, 60) som et forebyggende tiltak, men hadde ugressene allerede okkupert kulturmarka ble sprøyting med kjemisk midler forstått som et passende våpen i striden mot ugresset (Korsmo 1931:46–55). Metaforene 'ugress er fiende' og 'ugress er urent' forsterket også hverandre med hvert sitt tilknyttede sett med negative assosiasjoner.

I narrativ teori heter det at hvordan forfatteren anvender språkets grammatikk får følger for karakterene i et narrativ, også kjent som narrativ grammatikk (Rimmon-Kenan 2002:9–10). Grammatikk kan altså anvendes for å forme narrativets karakterer, for eksempel gjennom aktive eller passive subjekter, og direkte eller indirekte objekter. I Korsmos ugresslitteratur finner vi gjennomgående at ugresset er en grammatisk aktiv karakter. «Den store mængde ugræsplanter, som sprænger sig plads mellem nytteveksterne [...]», skriver Korsmo (1896:1). «Ugresset griper saavidt forstyrrende ind i landmandens økonomi [...]» og ugresset vil «kaste frø» (Korsmo 1911:8). Den aktive formen av verbene *å gripe*, *å sprengre*, og *å kaste* gjør ugresset til et handlende subjekt. Nyttvekestene og kulturlandskaper blir på sin side gitt passive posisjoner i språket. Handling gjøres av en av krigens to aktører, ugresset eller landmannen, og nyttvekestene er ofte de som mottar handlingen. For eksempel her: «Ved at opta pladsen til kulturveksterne bidrar ugræsset til at gjøre avlingene mindre [...]» (Korsmo 1911:9).

De aktive verbformene danner et bilde av ugressene som handlende aktører med intensjon. Intensjon er en egenskap som ofte ikke er naturen forunt. Intensjon forbinder vi gjerne med bevisste mennesker, det motsatte av en passiv natur slik den gjerne blir fremstilt i et klassisk vestlig natursyn. Aktivitet og intensjon bidrar til å personifisere ugresset ved at vi leser menneskelige egenskaper inn i ugressets ikke-menneskelige natur. Personifisering er i seg selv en metaforisk øvelse, men i dette tilfellet er metaforen spesifikt rettet mot en type person, en fiende. Ved å sammenligne ugress med en fiende rettferdiggjør også Korsmo for materielle og økonomiske handlinger mot dem, som et ledd i kampen mot ugresset (Lakoff og Johnson 2003:34). De

moralske implikasjonene med krigsmetaforen blir at dette er en krig som vi må vinne, koste hva det koste vil. Eller sagt med Korsmos (1896:10) ord: «intet maa glemmes, intet forsømmes!»

Kan Henrik bli stolt igjen?

Jeg har undersøkt hvordan ulike metaforer og språklige virkemidler i Korsmos tekster har formet kategorien ugress. Det ubestemmelige og relative ved ugress ble plassert i skyggen av de metaforiske systemene rundt 'ugress er urent' og 'ugress er fiende'. Ugress som noe rotete og skjemmende, sykdomsfremkallende og farlig, ble fremhevet. Ugress som en kategori formet av mennesker, med muligheter for omforming, ble skjult i Korsmos retorikk. Korsmos klassifisering av ugressene, bøkene han skrev om ugressartene og ugressplansjene, stadfestet en lang rekke arter som 'varige' ugress. Når vår hovedrolleinnhaver Stolt Henrik først ble plassert i kategorien ugress av Korsmo fulgte det mange assosiasjoner og holdninger til den som et ugress. I Korsmos litteratur er ugress beskrevet som skitne fiender og aktive subjekter med onde intensjoner. Stolt Henrik har en rekke egenskaper som folk har satt pris på, men da planten ble kalt et ugress, var det nok vanskelig å se på platen som noe annet enn skitten, uønsket og skadelig. Ved å anvende et sett av metaforer som ellers forbindes med konseptene urenheter og krigsfiender, overtok Stolt Henrik mange av de assosiasjoner, og tilhørende handlingsmønstre, som knytter seg til disse. Produksjonslandskapet skulle holdes rent og ugressene skulle knuses.

Korsmos fortellinger om ugress har i seg selv fått virkninger i verden. Korsmo anbefalte både mekaniske og (i økende grad utover 1900-tallet) kjemiske tiltak mot ugress. Da Korsmo begynte sin karriere på slutten av 1800-tallet, var kjemiske sprøyte-

midler en ukjent sak, men fra og med mellomkrigstiden ble kjemisk plantevern vanlig praksis i landbruket, og Korsmo omtalte de mange fordeler dette hadde i møte med ugress. Lina Bøe (2023:20) påpeker i boka *Jord: livet i jorda og livet på jorda* at det er en ubehagelig sannhet at kjemiske plantevernmidler henger direkte sammen med utviklingen av kjemiske våpen. Teknologien bak giftgasser ble etter første verdenskrig brukt til å videreutvikle plantevernmidler. Slik kunne de store fabrikkene som hadde tjent seg rike i løpet av krigsårene, fortsette produksjonen i fredstid. Kjemisk plantevern ga bøndene full kontroll over hva som kunne vokse på markene. Samtidig dreper også sprøytemidler annet liv i jordsmonnet som inngår i nedbrytende prosesser, og miljøgifter sprer seg i naturen og gjør skade på alt liv (Bøe 2023:20-22). Effektiv utryddelse av uønskede arter, både skadedyr og ugress, gjorde det mulig for bønder å drive monokulturelt landbruk hvor kun én art får dominere områder på størrelse med hele europeiske land (Bøe 2023:115). Krigsmetaforene om ugress i Korsmos litteratur holdt seg ikke bare på et metaforisk plan, men var og er en del av et idésystem og handlingsmønstre som får materielle konsekvenser i verden.

Resultatet av Korsmos prosjekt mot ugressene kan sies å være det monokulturelle, høyindustrielle og effektive landbruket. Troen på kjemiske løsninger var lenge stor, men fra etterkrigstidens utstrakte bruk av plantevernmidler spiret også en miljøbevegelse som satte miljøgifter, tap av arts mangfold og naturødeleggelse på dagsordenen. Den amerikanske biologen Rachel Carsons kritikk av den kjemiske plantevernindustrien, især bruken av midlet DDT, i den banebrytende boka *Silent Spring* fra 1962, ble en øyeåpner for mange. Carson belyste hvordan sprøytemidler hadde øde-

lagt økosystemet og satt naturen 'ut av balanse', og førte til forbud eller restriksjoner av plantevernmidler i USA i løpet av 1960- og 70-tallet. I Norge kom forbudet mot DDT i 1970 (Simensen 2024). Carsons innflytelse på den norske miljøbevegelsen er et av temaene historiker Peder Anker undersøker i boka *Power of the Periphery – How Norway Became an Environmental Pioneer for the World* fra 2020.

Økologisk landbruk har vokst fram som et fremtidsrettet alternativ hvor sprøytemidler unngås. Økologisk landbruk har også vært gjenstand for kritikk som retter seg mot effektivitet, volum på matproduksjonen, og produktprisen (Bøe 2023:162). I dag ser vi også en økende interesse for urbane parsellhager, sanking av nyttevekster, og et artsmangfoldig landskap hvor både gress og ugress kan vokse. Noe av den samme kritikken mot økologisk landbruk kan også gjelde disse urbane tiltakene. Sanking av løvetannknopper og Henrikspinat er vel og bra, men er det nok til å snu om på en jordbruks- og matforsyningspolitikk som er høyt industrialisert og bygd opp for å mette millioner?

Svaret på dette spørsmålet ligger langt utenfor denne tekstens omfang, og rommer nok mer enn vurderinger av språklige virkemidler rettet mot ugress. Men med en økende bevissthet rundt økologi og viktigheten av biologisk mangfold som vi ser i samfunnet i dag, kan kanskje Stolt Henrik få tilbake noe av statusen den en gang hadde som nyttig og god. Likevel har ikke plassering av Stolt Henrik på Norsk rødliste for truede arter utelukket en kategorisering av den som et skadelig ugress. Samtidig som Artsdatabanken opplyser om begrenset geografisk spredning og oppfordrer til bevaring av Stolt Henrik, formidler Plantevernleksikonet om anbefalte kjemiske og meka-

niske bekjempelsesmetoder for Stolt Henrik. Man skulle tro at disse definisjonene av en og samme plante var for motstridende til å eksistere samtidig i to statlig finansierte oppslagsverk. «Stolt Henrik har man bekjempet så effektivt at den nå nesten er borte», har ugressbiolog Helge Sjursen sagt (Busterud 2011). Jeg vil utvide dette utsagnet med å si at kategoriseringen av ugress og metaforene som er blitt brukt om ugress har vært så effektive at Stolt Henrik nå nesten er borte. Plantasjens kunder har neppe stoppet opp ved den ubudne plante-gjesten i hagen og spurt seg selv «hvorfør er dette et ugress for meg?», og det kan Korsmos retorikk kan ta noe av æren for. Nye metaforer og et mer nyansert språk kan være virkemidler for å fremheve noen av Stolt Henriks glemte egenskaper. Artsdatabankens rødliste kan kanskje bidra til å ytterligere omforme våre holdninger til Stolt Henrik, slik at navnet igjen står i stil med statusen. For med rødlista følger et implisitt budskap om at Stolt Henrik i Norge ikke først og fremst er på *feil sted*, slik Korsmo ville sagt, men på sin rette plass.

Litteratur

- Anker, Peder 2020. *The Power of the Periphery. How Norway Became an Environmental Pioneer for the World*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Asdal, Åsmund 2011. *Stolt Henrik – flerårig melde til hagen*. [Online] Skog og landskap, arkiv. URL: <https://web.archive.org/web/20140422235458/http://www.skogoglandskap.no/fagartikler/2011/stolthenrik/newsitem>. [Nedlastet 14.01.2025]
- Artsdatabanken 2021. *Vurdering av stolt henrik *Blitum bonus-henicus* (L.) Rchb.* [Online] URL: <https://artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/29988>. [Nedlastet 14.01.2025]

- Artsdatabanken 2023. *Hva er 1800-talls-grensa?* [Online] URL: www.artsdatabanken.no/pages/343226 [Nedlastet 14.01.2025]
- Bangstad, Torgeir Rinke og Þóra Pétursdóttir 2021. An ecological approach to heritage. I Torgeir Rinke Bangstad og Þóra Pétursdóttir (red.). *Heritage Ecologies*. London, Routledge, s. 3–27.
- Busterud, Kjersti 2011. *Slik bekjempes ugress*. [Online] Nettavisen. URL: <https://www.nettavisen.no/bolig-og-interior/forbruker/slik-bekjempes-ugress/s/12-95-3423076092> [Nedlastet 14.01.2025]
- Bylterud, Arne 1989. Ugrasforskningen gjennom 100 år. I Ragnar Hillestad, Ole Bernt Olsen og Kåre Ringlund (red.). *Den Grønne evolusjon. Jord- og plantekulturforskning i 100 år*. Oslo, Landbruksforlaget, s. 97–114.
- Bylterud, Arne 2024. *Emil Korsmo*. [Online] Norsk biografisk leksikon. URL: https://nbl.snl.no/Emil_Korsmo. [Nedlastet 07.01.2025]
- Bøe, Lina 2023. *Jord. livet i jorda og livet på jorda*. Oslo, Sirkel forlag.
- Chakrabarty, Dipesh 2018. Anthropocene Time. *History and Theory*, vol. 57 (1), s. 5–32.
- Clayton, Neil 2003. Weeds, People and Contested Places. *Environment and History*, vol. 9 (3), s. 301–331.
- Cresswell, Tim 1997. Weeds, Plagues, and Bodily Secretions. A Geographical Interpretation of Metaphors of Displacement. *Annals of the Association of American Geographers*, vol. 87 (2), s. 330–345
- Carson, Rachel Louise 1962. *Silent Spring*. London, Penguin Books.
- Douglas, Mary 1997. *Rent og urent. En analyse av forestillinger omkring urenheter og tabu*. Oversatt av Kåre A. Lie. Oslo, Pax.
- Dwyer, John 2011. Weed psychology and the War on Weeds. *Plant Protection Quarterly*, vol. 26 (3), s. 82–86.
- Falkberget, Johan 1919. *Fimbulvinter*. Kristiania, J. Aas' Forlag.
- Fykse, Haldor 2020. *Ugress*. [Online] Store Norske Leksikon. URL: <https://snl.no/ugress>. [Nedlastet 24.05.2024]
- Frøyen, Anne Jorunn 2022. «Fyll jorden og legg den under dere». *Jordbruk, gift og natur i Norge frå 1875 til 1995*. Dr.avh. Universitetet i Agder.
- Holzner, Wolfgang 1978. Weed species and weed communities. *Vegetatio*, vol. 38, s. 13–20.
- Holzner, Wolfgang 1982. Concepts, categories and characteristics of weeds. I Wolfgang Holzner og Masayuki Numata (red.). *Biology and Ecology of Weeds*. Haag, Dr. W. Junk Publishers, s. 3–19
- Ibsen, Henrik 1877. *Samfundets Støtter*. København: Gyldendal.
- Korsmo, Emil 1896. *Ugræs i Ager og Eng*. Kristiania, Feilberg & Landmark.
- Korsmo, Emil 1906. *Kampen mod Ugræsset*. Kristiania, Grøndahl.
- Korsmo, Emil 1911. *Kampen mot Ugræsset*. 2. utgave. Kristiania, Grøndahl.
- Korsmo, Emil 1925. *Ugress i nutidens jordbruk. Biologiske og praktiske undersøkelser*. Oslo, Cappelen.
- Korsmo, Emil 1931. *Ugrassaki. Stutt rettledning um ugrastynning*. Oslo, Cappelen.
- Lakoff, George og Mark Johnson 2003. *Metaphors We Live By*. Chicago, University of Chicago Press.
- Lakoff, George 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things. What categories reveal about the mind*. Chicago, University of Chicago Press.
- Norges Bank. *Priskalkulator*. [Online] Norges Bank. URL: <https://www.norges-bank.no/tema/Statistikk/Priskalkulator/>. [Nedlastet 22.05.2024]

- Det Norsk Akademis Ordbok. *stolt Henrik*. [Online] Det Norske Akademis Ordbok. URL: https://naob.no/ordbok/stolt_Henrik [Nedlastet 22.05.2024]
- Rimmon-Kenan, Shlomith 2002. *Narrative Fiction. Contemporary poetics*. London, Routledge. (Opprinnelig utgitt 1983)
- Shakespeare, William 2017. *Hamlet*. Gjendiktet av André Bjerke. Oslo, Aschehoug.
- Simensen, Anne Synnøve 2024. *Rachel Carson*. [Online] Store Norske Leksikon. URL: https://snl.no/Rachel_Carson. [Nedlastet 14.01.2025]
- Sjursen, Helge 2020. *Ugrasklokke*. [Online] Plantevernleksikonet. URL: <https://www.plantevernleksikonet.no/l/opp-slag/1336/>. [Nedlastet 14.01.2025]
- Sjursen, Helge 2021. *Stolt-Henrik*. [Online] Plantevernleksikonet. URL: <https://www.plantevernleksikonet.no/l/opp-slag/1613/>. [Nedlastet 14.01.2025]
- Solheim, Jorunn 1997. Forord. I Douglas 1997, s. 9–17.
- Thomas, Keith 1984. *Man and the natural world. Changing attitudes in England 1500–1800*. Harmondsworth, Penguin Books.
- Wells, M.J 1978. What is a weed? *Environment (Rep. of. South Afr.)*, vol. 5 (11), s. 6–7.